

بسمه تعالی

سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

"بررسی وضع اقامت اعضای خانوار"

کمیته فرم ها و راهنماها

تیرماه ۱۳۸۸

بررسی وضع اقامت اعضای خانوار

مقدمه

سرشماری عمومی نفوس و مسکن یکی از وسیع ترین فعالیت‌های کشورها در سطح ملی است که باید بسیار دقیق برنامه ریزی شود، برای این منظور ضرورت دارد در نخستین گام، ابعاد مختلف آن تبیین و تعاریف مربوط به هر یک از ابعاد به طور دقیق تعریف شود. پس از تعریف هر جنبه، خط‌های قرمزی ترسیم می‌شود که کوچکترین بی‌توجهی به آن، عملیات را آنقدر پیچیده می‌سازد که دیگر برای رهایی از این وضعیت گریزی نیست و طراحان، مجریان و نهایتاً ارائه دهندگان نتایج نهایی قطعاً دچار سردرگمی خواهند شد. پس از تعیین اهداف و ضرورت سرشماری که از بحث این مجموعه خارج است، یکی از مهم‌ترین جنبه‌های سرشماری که باید به طور دقیق تعریف شود، روش اجرای سرشماری است. تنها در این صورت است که جامعه مورد پرسش نیز شناسایی و افراد هدف تعیین می‌شوند. وضع اقامت اعضای خانوار به عنوان مفهوم متداول دیگری که در سرشماری‌های نفوس و مسکن کاربرد زیادی دارد، دقیقاً به تعیین روش سرشماری، تعریف دقیق اعضای خانوار و تعیین استثناءها و قراردادهایی که با توجه به ویژگی‌های خاص کشورها در نظر گرفته می‌شود، برمی‌گردد و تعریف این چند مقوله جدا از هم به هیچ وجه امکان پذیر نمی‌باشد. چرا که تنها پس از انتساب افراد به روشی که اصطلاحاً "روش سرشماری" نامیده می‌شود و در نظر گرفتن و تعریف دقیق استثناءها و قراردادهای می‌توان راجع به وضع اقامت افراد سخن گفت. با توجه به این که مجموعه‌ی حاضر با هدف بررسی و اظهار نظر در خصوص چگونگی وضع اقامت اعضای خانوار تهیه می‌شود، موضوعات مقدماتی مربوط به آن به طور گذرا بحث شده و از آن‌ها سریع‌تر می‌گذریم تا بیشتر به موضوع اصلی پرداخته شود.

بررسی و مقایسه روش‌های اجرای سرشماری

کشورها برای اجرای سرشماری از دو روش با عنوان دوفاکتو و دوژور استفاده می‌کنند، تصمیم‌گیری درخصوص استفاده از هر یک از این دو روش یا ترکیبی از هر دو آن‌ها به ویژگی‌های عمومی جمعیت این کشورها، مبنی بر نحوه انتخاب محل اقامت و حجم تحرکات جمعیت آن‌ها بستگی دارد.

* روش دوفاکتو (Defacto)، دوژور (Dejure)

در شیوه دوفاکتو (Defacto) تأکید بر محلی است که شخص در روز سرشماری در آنجا حاضر بوده است و "هر فرد به مکانی که شب پیش از روز سرشماری در آنجا خوابیده است منتسب"^(۱) می‌گردد. نتیجه کاربرد این روش در سرشماری به دست آوردن حجم و توزیع "جمعیت حاضر" است.

در شیوه دوژور (Dejure) "تأکید بر محلی است که شخص خود را متعلق به آن می‌داند و معمولاً یا قانوناً در آن محل ساکن یا مقیم است."^(۱) "در این شیوه مأمور سرشماری باید هر فرد را به محل اقامت یا اقامتگاه معمولی‌اش منتسب کند."^(۱) نتیجه کاربرد این روش در سرشماری به دست آوردن حجم و توزیع "جمعیت مقیم" است. "در این روش مفهوم "محل سکونت معمولی یا دائم"، بسیار مهم و مورد توجه می‌باشد. در این روش می‌توان سرشماری را طی چندین روز انجام داد... در این روش لازم است تعریف دقیقی از محل سکونت معمولی به عمل آید. معمولاً تردیدهایی در مورد شمارش بعضی از افراد غایب و میهمانان به وجود می‌آید. در این گونه موارد که درباره وضع محل سکونت معمولی تردید پیش می‌آید می‌توان به دو طریق عمل کرد:

الف - تعیین ضوابطی (قراردادهایی) مبتنی بر این که چه مکانی را باید محل سکونت معمولی دانست.

ب - تعیین حداقل مدت سکونت که با توجه به آن بتوان شخص را عضو خانوار معینی دانست.

در مورد اخیر ممکن است یک حداقل مدت تعیین کرد یا تصمیم‌گیری را براساس این سؤال قرار داد

که طی مدت معینی شخص بیشتر در چه محلی زندگی کرده است؟"^(۲)

پیداست که آمار جمعیت مقیم (دژور) عمده‌ترین استفاده‌های سرشماری را دربرمی‌گیرد. در واقع روش دژور علاوه بر آن که "تصویر روشن‌تری از جمعیت ارائه می‌دهد"^(۲) قادر است چارچوبی برای نمونه‌گیری‌های بعدی

نیز فراهم آورد. همچنین "آمارهای بسیار مفیدی را در مورد خانوار و خانواده فراهم می‌آورد که برای مقاصد توسعه و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و رفاهی" (۲) قابل استفاده است. از طرف دیگر در همه سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ایران روش غالب دژور بوده است و حسب ضرورت در مورد خانوارهای غیرساکن و متحرک از روش دفاکتو استفاده شده است، بنابر این مشکلات احتمالی که به محدودیت‌های روش دژور مربوط می‌شود - در مجموعه‌ای دیگر تحت عنوان روش‌های اجرای سرشماری به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است - در مورد ایران با توجه به سابقه طولانی استفاده از این روش مشکل قابل ملاحظه‌ای محسوب نمی‌شود. و پیش بینی می‌شود سرشماری ۱۳۹۰ نیز با استفاده از روش دژور انجام شود. «هیچ کدام از سرشماری‌های ایران به شیوه دفاکتو انجام نشده است. مفهوم کلیدی در سرشماری‌های ایران، به جای محل حضور فرد در روز سرشماری، «اقامتگاه معمولی» اوست. بنا براین در سرشماری‌های ایران افراد عموماً به «اقامتگاه معمولی» شان منتسب شده‌اند لذا سرشماری‌های ایران را در اساس باید دژور به حساب آورد»^۱.

نتیجه:

برای انتخاب روش سرشماری سال ۱۳۹۰ جمعیت کشور باید به نکات زیر توجه نمود:

۱. سابقه اجرای شش سرشماری در کشور که در هر یک از آنها دلایل متقنی برای مناسب بودن استفاده از روش دژور در سرشماری ارائه شده است.
۲. در سال‌های اخیر رویکرد دولت متوجه اسکان عشایر بوده است. این سیاست منجر به کاهش حجم قسمتی از جمعیت کشور می‌شود که متحرک هستند - که قبلاً نمی‌شد برای آنها اقامت گاه معمولی خاصی قایل شد - . در سرشماری‌های قبل این گروه از جمعیت به صورت دفاکتو سرشماری می‌شد.
۳. با توجه به این که ایران کشور نسبتاً پرجمعیتی است در صورت استفاده از روش دفاکتو، به منظور کوتاه نمودن مدت اجرای سرشماری که از مقتضیات روش دفاکتو است باید نیروی انسانی مورد نیاز برای اجرا را چند برابر نمود، از طرف دیگر اجرای سرشماری با روش دفاکتو در کشور سابقه نداشته در صورت استفاده از این روش، باید تمام جوانب و استثناها را از ابتدا طراحی کرد که هزینه سنگینی را بر بدنه اجرایی سرشماری تحمیل خواهد نمود.

اگر چه موضوع‌های اخیر، به عنوان عمده‌ترین دلایل تکیه بر روش دژور در سرشماری سال ۱۳۹۰ قابل تامل است. با این وجود پیشنهاد می‌شود همچون سرشماری‌های گذشته، برای آن بخش از جمعیت که

محل اقامت معمولی برای آنان قابل تعریف نیست (نظیر جمعیت غیرساکن) و نیز هریک از گروه‌های ویژه‌ای که شرح آن در این گزارش آمده‌است، حسب ضرورت از روش دفاکتو استفاده نمود، با این شرط که دستورالعمل‌های کاملاً روشن و مشخصی برای شمارش و احتساب آنان در جمعیت کل تدوین شود.

خانوار به عنوان واحد آماری در سرشماری

پس از مشخص شدن روش سرشماری (چگونگی انتساب افراد به مکان)، آنچه اهمیت دارد تعریف واحد آماری در سرشماری است تا ضمن کاربرد آن برای چارچوب سازی طرح‌های آمارگیری، شرایط برای تعیین وضعیت افراد در واحد آماری فراهم گردد. در سرشماری‌های نفوس و مسکن و پژوهش‌های جمعیت‌شناسی عموماً خانوار به عنوان واحد آماری به کار می‌رود. لذا قبل از تعیین وضع اقامت افراد، باید با مفهوم خانوار و تفاوت آن با مفهوم خانواده آشنا شویم.

خانواده:

- خانواده مفهومی جامعه‌شناختی است.
- اساسی‌ترین عنصر تعریف خانواده وجود نوعی خویشاوندی میان اعضای آن است.
- چون اساس تشکیل خانواده ازدواج است، پس خانواده‌ی یک نفره مفهومی ندارد.

خانوار:

- خانوار یک مفهوم جمعیت‌شناختی و آماری است.
 - در تعریف خانوار شرط خویشاوندی وجود ندارد.
 - یک نفر به تنهایی می‌تواند یک خانوار مستقل باشد.
- بنابراینچه گذشت خانوار مفهومی عام است، به این معنی که هر خانواده یک خانوار است اما عکس آن صحیح نیست یعنی هر خانوار لزوماً یک خانواده نیست. به نظر می‌رسد، اگر خانواده به عنوان واحد آماری در نظر گرفته شود، شناسایی واحدهای آماری مستقل با دشواری‌هایی مواجه خواهد بود چون در عمل به گروه‌های انسانی در جامعه مورد عمل برخورد مینماییم که رابطه خویشاوندی بین آن‌ها حاکم نیست، ضمن این‌که در تمام جوامع بخصوص جوامع امروزی بسیاری از افراد به تنهایی زندگی می‌کنند.

انواع خانوار

خانوار و اعضای آن در سرشماری‌های مختلف کشور با جملات کم و بیش مشابه تعریف شده‌است در این قسمت، از تعاریف به کار رفته در سرشماری ۱۳۸۵ استفاده شده‌است. و تعاریف مربوط به بقیه سال‌ها، در قسمت مطالعه تطبیقی مورد اشاره قرار گرفته است.

خانوار معمولی:

خانوار معمولی از چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک اقامت گاه زندگی می‌کنند، با یکدیگر هم خرج‌اند و معمولاً با هم غذا می‌خورند. در مواردی خانوار معمولی می‌تواند یک نفره باشد. خانوار معمولی به دو دسته خانوارهای معمولی ساکن و خانوار معمولی غیر ساکن طبقه بندی می‌شوند.

تعریف انواع خانوار معمولی:

آن دسته از خانوارهای معمولی که در اقامت گاه ثابت (مکان‌های محل سکونت ساخته شده از مصالح سخت و نیز چادر ثابت، آلونک، کپر و.../سکونت دارند به عنوان خانوار معمولی ساکن و بقیه به عنوان خانوار معمولی غیر ساکن، تلقی می‌شوند. خانوارهای معمولی غیر ساکن، سه گروه زیر را شامل می‌شوند:

☒ خانوارهایی که در زمان سرشماری در کوچ به سر می‌برند یا در خارج شهرها و آبادی‌ها در سرپناه قابل حمل زندگی می‌کنند. منظور از کوچ حرکت خانوار از نقطه‌ای به نقطه دیگر، با قصد مراجعت به مبدا است که معمولاً با شرکت همه اعضای خانوار، همراه اثاثه‌ی منزل و بار و بنه و سرپناه قابل حمل به عمل می‌آید. کوچ غالباً به منظور استفاده از منابع طبیعی برای چرای دام صورت می‌گیرد.

☒ خانوارهایی که در محل ثابتی زندگی نمی‌کنند و به طور مداوم محل زندگی خود را تغییر می‌دهند و همراه با اثاثه و بار و بنه از محلی به محل دیگر می‌روند. مانند کولی‌ها.

☒ خانوارهایی که محل زندگی مشخصی ندارند و شب‌ها معمولاً در پارک‌ها، خرابه‌ها، زیر پل‌ها و ... به سر می‌برند. افراد این گونه خانوارها که غالباً به شکل یک نفره می‌باشند تحت عنوان بی سرپناه، کارتن خواب و ... نامیده می‌شوند.

با توجه به تعاریف فوق، اکثر جمعیت کشور در قالب خانوارهای معمولی زندگی می‌کنند. بقیه با عنوان خانوارهای گروهی و موسسه‌ای طبقه بندی می‌شوند. البته یادآور می‌شود که خانوار گروهی تعریف جدیدی است که از سرشماری ۱۳۸۵ وارد مفاهیم اساسی سرشماری شده است و مفهوم خانوار موسسه‌ای با کمی تغییر در تعریف، جانشین خانوار دستجمعی در سرشماری‌های قبل شده است. در هر صورت چون موضوع مورد بررسی وضع اقامت اعضای خانوار است در خصوص تعریف انواع خانوار به همین کم بسنده می‌کنیم، علاقمندان برای اطلاع بیشتر می‌توانند راهنمای مامور آمارگیر سال ۱۳۸۵ را در درگاه ملی آمار ملاحظه فرمایند.

مطالعه تطبیقی (تعریف خانوار)

تعریف خانوار در سرشماری ۱۳۳۵ کشور:

"خانوار عبارت است از کلیه افرادی که قطع نظر از بستگی آن‌ها با رئیس خانوار در یک واحد مسکونی زندگی می‌کنند بدین ترتیب خانوار شامل رئیس خانوار، همسر او، فرزندان، والدین یا سایر خویشاوندان یا هر مهمان

یا خدمتکاری می‌شود که در یک واحد مسکونی با آن خانوار زندگی می‌نماید" (البته در سرشماری‌های بعدی مهمان‌ها عضو خانوار به حساب نمی‌آیند). در همین سرشماری خانوار به عنوان "یک یا چند نفری که در یک جا زندگی کرده و هزینه تغذیه مشترک داشته باشند" نیز تعریف شده است.^۱

تعریف خانوار در سرشماری ۱۳۴۵:

"خانوار معمولی که ما آن را همه جا خانوار نام برده‌ایم عبارت است از یک یا چند نفر که هم‌خرج و دارای تغذیه مشترک بوده و اقامت‌گاه معمولی او یا آنان در یک واحد مسکونی باشد. در تعریف خانوار خویشاوندی شرط نیست و ممکن است در یک خانوار افرادی وجود داشته باشند که خویشاوند نباشند"^۲.

در سرشماری‌های بعدی تقریباً همین تعریف با بیان‌های مختلف به کار برده شده است. به عنوان مثال در سرشماری ۱۳۷۵ آمده است "خانوار از چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک اقامت‌گاه زندگی می‌کنند، با یکدیگر هم‌خرج هستند و معمولاً با هم غذا می‌خورند. بنابراین لازم نیست که اعضای یک خانوار حتماً با یکدیگر رابطه خویشاوندی داشته باشند. به عبارت دیگر خانوار لزوماً با خانواده یکی نیست. فردی که به تنهایی زندگی می‌کند نیز خانوار تلقی می‌شود"^۳

تعریف خانوار در سرشماری‌ها نشان می‌دهد در سال ۱۳۳۵ بیشتر به زندگی کردن در واحد مسکونی تاکید شده است اگر چه در قسمتی جداگانه به تغذیه مشترک نیز به عنوان جنبه دیگر تعریف پرداخته شده است. در سال‌های بعد "زندگی در اقامت‌گاه مشترک و هم‌خرج بودن به صورت توأم" نیز در نظر گرفته شده است.

اعضای خانوار:

بعد از شناخت انواع خانوار باید دید چه کسانی را می‌توان به عنوان عضو خانوار به حساب آورد. همانگونه که گفته شد بیشتر جمعیت کشور در خانوارهای معمولی اقامت دارند. طبق تعریف همه افرادی که اقامت‌گاه مشترک دارند (اعم از این که اقامت‌گاه آنان ثابت یا غیر ثابت باشد) و علاوه بر آن هم‌خرج نیز باشند، حتی اگر در زمان سرشماری موقتاً غایب باشند، اعضای خانوار معمولی (ساکن یا غیر ساکن هستند) به حساب می‌آیند. به عبارت دیگر، مجموعه افرادی که هر دو شرط مزبور را داشته باشند، اعضای یک خانوار معمولی به

^۱ - گزارش خلاصه سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۳۵ - ص ۱۰

^۲ - نشریه سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۴۵، ص ب

^۳ - راهنمای مامور سرشماری ۱۳۷۵، ص ۱۱

شمار می‌روند. بسیاری از خانوارها ترکیبی از زن، شوهر و فرزندان آن‌ها که با هم زندگی می‌کنند هستند. ولی در مواردی هم ممکن است علاوه بر افراد مذکور، اشخاص دیگری هم عضو خانوار باشند:

- ☒ خویشاوندان و آشنایانی که نزد خانوار زندگی می‌کنند و با خانوار هم خرج هستند.
- ☒ افرادی که نزد خانوار به صورت پانسیون زندگی می‌کنند.
- ☒ خدمتکاران، پرستاران و دیگر کارکنانی که تغذیه، مخارج و اقامتگاه آنان با خانوار یکی است.
- ☒ افراد گمشده
- ☒ افرادی که برای کار یا تحصیل به خارج از کشور رفته‌اند (و همراهان تبعی آنان) و انتظار می‌رود پس از پایان کار یا تحصیل به خانوار خود باز گردند. منظور از خانوار خود خانواری است که فرد قبل از عزیمت به خارج از کشور برای کار یا تحصیل عضو آن بوده‌است و انتظار می‌رود دو باره به همان خانوار باز گردد.
- ☒ افرادی که عضو خانوار بوده و در زمان مراجعه مامور برای زیارت، تفریح و یا ماموریت شغلی و ... به سفر رفته‌اند و به طور موقت در خانوار حضور ندارند.
- ☒ افرادی که در حال گذراندن خدمت وظیفه هستند و معمولاً شب‌ها نزد خانوار خود به سر می‌برند.
- ☒ افرادی که به دلیل کار یا تحصیل بیش از یک اقامتگاه دارند ولی بیشترین مدت سال را با این خانوار به سر می‌برند.

افراد زیر عضو خانوار به حساب نمی‌آیند:

- ☒ میهمانان موقت خانوار (به استثنای سال‌های ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵. این افراد در سال ۱۳۳۵ ثبت می‌شدند و در سال ۱۳۴۵ اگرچه در قسمت اصلی فرم ثبت نمی‌شدند اما در زیر فرم خانوار فهرست می‌شدند).
- ☒ افرادی که مدتی از سال را با خانوار زندگی می‌کنند ولی اقامتگاه معمولی آن‌ها جای دیگری است.
- ☒ افرادی که به دلیل کار یا تحصیل بیش از یک اقامت‌گاه دارند ولی بیشترین مدت سال را در اقامتگاه واقع در شهر یا آبادی محل کار یا تحصیل خود به سر می‌برند.
- ☒ افرادی که در حال گذراندن خدمت وظیفه هستند و معمولاً شب‌ها نزد خانوار خود باز نمی‌گردند.
- ☒ افرادی که عضو یکی از خانوارهای موسسه‌ای هستند.
- ☒ افرادی که در خانوار دیگری به صورت پانسیون به سر می‌برند.

مطالعه تطبیقی (تعریف اعضای خانوار یا جمعیت تحت پوشش در سرشماری‌ها):

در سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ایران تعریف جامعه مورد سرشماری دستخوش اندکی تغییر شده است این درحالی‌است که تا سال ۱۳۵۵ این تعریف تا حدودی مشابه و در سرشماری‌های بعد تغییراتی در آن بوجود آمده است. در زیر به تشریح این تغییرات پرداخته شده است:

* در سال ۱۳۳۵ تعریف دقیق جمعیت مورد سرشماری در نشریه وجود ندارد اما در نشریه داخلی مرکز آمار با عنوان برخی جنبه‌های دموگرافیک خانوار و خانواده در ایران آمده است: "کلیه اشخاصی که هنگام سرشماری در خارج از کشور به سر می‌برند از جمله هیئت‌های سیاسی و تجار و محصلین در سرشماری به حساب نمی‌آیند." "در سرشماری‌های بعدی هیئت‌های سیاسی ایران در خارج از کشور مورد پوشش قرار گرفته‌اند و تجار و محصلین نیز با در نظر داشتن ضوابطی مورد شمارش واقع شده‌اند"^۱.

* در تعریف سال ۱۳۴۵ برای پوشش افراد خارجی قید زمان ۶ ماه اقامت به کار برده شده است اما در سرشماری‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ این قید دیده نمی‌شود و عنوان کلی "اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن و دستجمعی که اقامت‌گاه معمولی آنان در زمان سرشماری در ایران قرار دارد" نشان می‌دهد افراد خارجی به غیر از کادر سیاسی فارغ از زمان اقامت در کشور جزو جامعه مورد سرشماری است.

* در سال ۱۳۵۵ در مورد جمعیت کل آورده شده است. "منظور از جمعیت کل تعداد افراد همه خانوارهای معمولی ساکن، متحرک، عشایری و دستجمعی چه ایرانی و چه خارجی است که اقامت‌گاه معمولی آنان در زمان سرشماری در ایران بوده است. اعضای هیئت‌های سیاسی و سفارت‌خانه‌های خارجی در ایران و افراد خانواده‌های آنها و همچنین مسافران خارجی هتل‌ها، مسافرخانه‌ها و ... که از اقامت آنان در ایران شش ماه نمی‌گذرد جزو جمعیت کل به حساب نیامده است. اما ایرانیان عضو هیئت‌های سیاسی و سفارت‌خانه‌های دولت ایران و افراد خانواده‌های آنها در خارج از کشور جزو جمعیت کل به حساب آمده است"^۲.

* در نشریه نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ برای تعریف جمعیت (جامعه مورد سرشماری) آمده است: "اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن و دستجمعی که اقامت‌گاه معمولی آنان در زمان سرشماری در ایران قرار دارد و نیز اعضای کلیه خانوارهای معمولی غیرساکن کشور، جامعه مورد سرشماری را تشکیل می‌دهند. اعضای هیئت‌های سیاسی و سفارت‌خانه‌های خارجی در ایران و افراد خانواده آنان جزو جامعه مورد سرشماری

^۱ - معینی، ص ۱۰

^۲ - نشریه سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۵۵، ص ۴

محسوب نمی‌شوند. اما ایرانیان عضو هیئت‌های سیاسی و سفارت‌خانه‌های ایران در خارج از کشور و خانواده آنان جزو جامعه مورد سرشماری به حساب می‌آیند^۱.

برای تاکید قسمت انتهایی جمله بالا، در سرشماری ۱۳۷۵ آمده است: «در این سرشماری به جز افرادی که گفته شد افراد دیگری نیز عضو خانوار معمولی تلقی می‌شوند. این گونه افراد عبارتند از "اشخاصی که به دلیل کار یا تحصیل در خارج از کشور به سر می‌برند و یا به دلایل دیگر (اسارت، مفقودالاثر بودن) دستیابی به آنان در طول سرشماری مقدور نیست. برای سرشماری این افراد هر یک از آنان را عضو خانوار معمولی خود محسوب می‌کنیم. منظور از خانوار معمولی خود، خانواری است که فرد قبل از عزیمت به خارج از کشور برای کار یا تحصیل و ... عضو آن بوده است و قرار است دوباره به همان خانوار باز گردد»^۲.

جامعه مورد سرشماری :

* در راهنمای مامور سرشماری ۱۳۸۵، تحت عنوان، چه خانوارهایی را باید مورد سرشماری قرار دهید آمده است :

" بجز کادر سیاسی سفارتخانه‌ها و اعضای هیئت‌های سیاسی خارجی و اعضای خانوار آنان در ایران، تمام خانوارهایی که اقامتگاه معمولی آن‌ها در زمان مراجعه در حوزه‌ی کار [مامور] قرار دارد، سرشماری می‌شود. هرچند ممکن است در زمان مراجعه‌ی [مامور] برخی از این خانوارها به عللی غیر از کوچ، در اقامتگاه معمولی خود حضور نداشته باشند.

منظور از اقامتگاه معمولی خانوار:

محل است که خانوار در زمان سرشماری در آنجا زندگی می‌کند، مشروط بر اینکه اقامتگاه دیگری نداشته باشد. اقامتگاه معمولی خانوارهایی که در زمان سرشماری بیش از یک اقامتگاه دارند، محلی است که بیش‌ترین مدت سال را در آنجا بسر می‌برند. [همچنین تاکید شده است] :

☒ شمارش دقیق خانوارها یکی از عوامل مهم در کیفیت نتایج سرشماری است. به این منظور هر خانوار باید فقط یک‌بار و در یک اقامتگاه سرشماری شود - برای جلوگیری از شمارش مکرر یک خانوار- بنابراین باید تحقیق [شود] که آیا خانوار اقامتگاه دیگری دارد؟ در صورتی که خانوار بیش از یک اقامتگاه داشته باشد، آن خانوار باید در اقامتگاهی سرشماری شود که بیش‌ترین مدت سال را در آنجا

بسر می‌برد.

[در ادامه آمده است] :

^۱ - نشریه سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ص ۳

^۲ - راهنمای مامور سرشماری ۱۳۷۵، ص ۹۱

☒ ممکن است در محل زندگی یا کار کادرسیاسی سفارتخانه‌ها یا اعضای هیئت‌های سیاسی خارجی، افراد یا خانوارهایی (اعم از ایرانی یا خارجی) زندگی کنند که جزو کادر سیاسی یا هیئت‌های سیاسی خارجی تلقی نشوند. این افراد یا خانوارها مشروط بر آن که اقامتگاه معمولی آن‌ها در همان‌جا باشد، باید در آنجا به عنوان خانوار معمولی ساکن سرشماری شوند. مثلاً آشپز یا خدمتکار یک سفیر که به تنهایی یا همراه با سایر اعضای خانوار خود در محل سفارتخانه یا محل زندگی سفیر زندگی می‌کند و این مکان بنابر تعریف، اقامتگاه معمولی او تلقی می‌شود باید در همین مکان سرشماری شود.

☒ در هتل‌ها، مهمان‌خانه‌ها، مسافرخانه‌ها، زائرسراها و نظایر آن‌ها، [نباید] مسافران را سرشماری [کرد] ولی خانوارهایی که در این نوع مکان‌ها زندگی می‌کنند و اقامتگاه دیگری ندارند در همان‌جا برحسب مورد، به عنوان خانوار معمولی ساکن یا خانوار دستجمعی غیر مؤسسه‌ای سرشماری [می‌شوند]. این خانوارها عبارتند از:

- خارجی‌ان مقیم ایران، معاودین و پناهندگانی که در این‌گونه مکان‌ها زندگی می‌کنند.

- خانوارهای ایرانی که در این‌گونه مکان‌ها زندگی می‌کنند و اقامتگاه دیگری ندارند.

☒ ممکن است فرد یا افرادی در ساختمان‌های نیمه‌تمام یا نوساز، آلونک، زاغه و ... زندگی کنند. این‌گونه افراد مشروط بر آن که اقامتگاه معمولی آنان جای دیگری نباشد، در همان محل برحسب مورد تحت عنوان خانوار معمولی ساکن یا خانوار دستجمعی غیر مؤسسه‌ای سرشماری [می‌شوند]. منظور از اقامتگاه معمولی فرد، محلی است که وی در زمان سرشماری در آنجا زندگی می‌کند، مشروط بر آن که اقامتگاه دیگری نداشته باشد. اقامتگاه معمولی افرادی که در زمان سرشماری بیش از یک اقامتگاه دارند، محلی است که بیش‌ترین مدت سال را در آنجا به سر می‌برند.

☒ مهندسان، تکنسین‌ها و کارگرانی که به طور شبانه‌روزی در نزدیکی محل فعالیت‌های راه‌سازی، سدسازی، لوله‌کشی‌گاز و ... در چادر، کمپ، کاروان و ... زندگی می‌کنند، مشروط بر آنکه محل‌های مزبور اقامتگاه معمولی آنان تلقی شود، در همان‌جا به عنوان خانوار معمولی ساکن یا خانوار دستجمعی غیر مؤسسه‌ای سرشماری [می‌شوند].

☒ محصلانی که به قصد تحصیل، خانوار خود را ترک کرده‌اند و به تنهایی یا به صورت عضوی از یک خانوار معمولی ساکن یا خانوار دستجمعی (مؤسسه‌ای یا غیر مؤسسه‌ای) در حوزه‌ی کار [مامور] زندگی می‌کنند در همان‌جا سرشماری [می‌شوند].

☒ [در پایان تاکید شده‌است]

در داخل مؤسساتی که در آن‌ها افراد به عنوان اعضای خانوار دستجمعی مؤسسه‌ای زندگی می‌کنند، ممکن است یک یا چند خانوار معمولی نیز سکونت داشته باشند. افراد این خانوارها را جزو خانوار دستجمعی مؤسسه‌ای به حساب نیاورید و جداگانه و تحت عنوان خانوار معمولی ساکن سرشماری کنید. به طور مثال، در داخل پادگان‌ها، پایگاه‌ها و نظایر آن‌ها، احتمالاً تعدادی از خانوارهای افسران و درجه‌داران سکونت دارند که هر کدام باید به عنوان یک خانوار معمولی ساکن مورد سرشماری قرار گیرند. همچنین سرایدار یک آسایشگاه روانی که در آنجا زندگی می‌کند، عضو خانوار دستجمعی آن آسایشگاه روانی محسوب نمی‌شود. این سرایدار برحسب مورد، به تنهایی یا به همراه اعضای خانوار خود که در همان مکان زندگی می‌کنند، یک خانوار معمولی ساکن تلقی می‌شود. "

مطالعه تطبیقی (کشورهای خارجی):

- * در ۱۵ کشور بررسی شده، محل اقامت معمولی حاضران موقت در خانوار، توسط هفت کشور فیلیپین، ترکیه، اندونزی، استرالیا، بلژیک، مصر و آفریقای جنوبی پرسیده شده است.
- * کانادا در سرشماری ۲۰۰۶ روش انتساب افراد به خانوار (اعضای خانوار) را به شرح

زیر تعریف کرده است:

۱. این کشور در معرفی اعضای خانوار تاکید کرده است که، همه افرادی که معمولاً در این جا زندگی می کنند شامل نوزادان و افراد هم اطاق عضو خانوار به حساب می آیند.
۲. دانش آموزانی که طی سال تحصیلی برای زندگی نزد والدین (خانوار) خود برمی گردند، حتی اگر مدتی را به منظور تحصیل از خانوار دور باشند، عضو خانوار هستند.
۳. فرزندان که پدر و مادر آنها جدا شده اند و به طور مشترک (نوبتی) توسط والدین نگهداری می شوند، این بچه ها در خانواری سرشماری می شوند که بیشترین مدت سال را در آنجا به سر می برند، اگر مدت زمان نگهداری توسط هر یک از والدین مساوی باشد، نزد خانواری سرشماری می شوند که در تاریخ ۱۶ می ۲۰۰۶ در آنجا بوده اند.
۴. زوج ها یا هم خانه هایی که برای کار یا تحصیل در محل دیگری هستند اما به صورت دوره ای به محل مورد سرشماری باز می گردند در همان محل سرشماری می شوند.
۵. مهاجران (دارای مجوز اقامت) که معمولاً در این آدرس به سر می برند، عضو خانوار هستند.
۶. پناهندگان و افرادی از فامیل آنها که نزد این خانوار زندگی می کنند.
۷. خارجیانی که مجاز به کار یا تحصیل در کانادا هستند با اعضای خانواده آنها که در این مکان زندگی می کنند، عضو خانوار هستند.
۸. افرادی که معمولاً در این مکان زندگی می کنند اما در حال حاضر در یک موسسه (خانوار موسسه ای) زندگی می کنند (مثل خانه سالمندان، بیمارستان و...) اگر مدت اقامت آنها در آن مکان کمتر از ۶ ماه باشد.
۹. افرادی که در ۱۶ می ۲۰۰۶ نزد خانوار هستند، با این شرط که معمولاً محل دیگری برای زندگی نداشته باشند، عضو خانوار هستند.

* افراد زیر را عضو خانوار به حساب نیاورد:

۱. افرادی که اقامتگاه دیگری دارند، اما به طور موقت در این مکان حضور دارند (مثل مهمان ها و کسانی که اینجا برای آن ها اقامت گاه دوم تلقی می شود).
۲. کسانی که در کشور دیگری زندگی می کنند و در حال حاضر برای مدتی (به عنوان مثال تجارت)، در این مکان زندگی می کنند.
۳. کادر سیاسی کشورهای دیگر و خانواده آن ها

* اگر محلی وجود دارد که هیچ کس در آن اقامت ندارد:

۱. اگر محلی وجود دارد که همه افراد آن در ۱۶ می ۲۰۰۶، در جای دیگری در کانادا، یا در کشور دیگری زندگی می کنند یا کادر سیاسی کانادا در کشور های دیگر هستند دور این قسمت را علامت بگذارید.

مطالعه تطبیقی "وضع اقامت اعضای خانوار":

مامور آمارگیر با مفهوم روشنی که از واحد آماری (خانوار) در ذهن دارد، با استفاده از نقشه های آماری و آموزش هایی که فرا گرفته است خود را به خانوار می رساند. در نخستین گام او باید انواع خانوار را شناسایی نماید و در صورت نیاز فردی را به عنوان سرپرست خانوار (در خانوار معمولی) تعریف نماید. سپس بستگی هریک از اعضای خانوار را که با دقت بر اساس آموخته های خود شناسایی کرده است مشخص نماید.

معمولا وضع اقامت همه اعضای خانوار یکسان نمی باشد، طبق آنچه در مورد اعضای خانوار گفته شد، در سرشماری های مختلف، حالات زیر برای اعضای خانوار به لحاظ وضع اقامت آن ها در زمان سرشماری قابل طرح است:

الف) در سرشماری های عمومی نفوس و مسکن سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۷۵ سوال مربوط به وضع اقامت اعضای خانوار تقریبا یکسان بوده است در این دو سرشماری گزینه های مورد پرسش در این خصوص عبارتند از:

۱. حاضر:

در راهنمای مامور سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ (ص ۱۳۲) آمده است "منظور از اعضای حاضر آن دسته از اعضای خانوار است که در زمان مراجعه [مامور]، در محل اقامت خانوار حضور دارند و یا در محل کار، مدرسه و... هستند که بعد از پایان کار روزانه، تعطیل مدرسه و... به محل اقامت خانوار باز می گردند".

۲. غایب موقت:

"افرادی که برای استراحت، گردش، زیارت، دیدار دوستان و بستگان، ماموریت اداری یا آموزشی، انجام امور شغلی، بستری شدن در بیمارستان و موارد مشابه، به طور موقت خانوار را ترک کرده اند و هنگام سرشماری در

محل دیگری (داخل یا خارج کشور) به سر می‌برند. مادران و نوزادان آن‌ها که هنوز در زایشگاه هستند." (راهنمای مامور سال ۱۳۸۵ همان صفحه). در راهنمای مامور سال ۱۳۷۵ همان صفحه، تاکید "داخل یا خارج کشور" آورده نشده است.

۳. خارج از کشور:

"افرادی که در خارج از کشور به کار یا تحصیل اشتغال دارند و انتظار می‌رود پس از پایان تحصیل یا کار به محل اقامت خانوار خود برگردند" [در این گروه جای می‌گیرند ر]. (راهنمای مامور ۱۳۸۵ همان صفحه). لازم به یادآوری است که در راهنمای مامور سال ۱۳۷۵ (ص ۱۱۰)، انتظار بازگشت آن‌ها به خانوار مورد تاکید قرار نگرفته است.

۴. سایر:

"آن دسته از اعضای خانوار که در هیچ یک از گروه‌های بالا قرار نمی‌گیرند، (افراد گم شده و.....)" [در سایر آورده می‌شوند]، همچنین تاکید شده است، افراد تبعی افرادی که برای کار یا تحصیل در خارج اقامت دارند نیز در سایر جای می‌گیرند. (راهنمای مامور سال ۱۳۸۵ همان صفحه). یادآور می‌شود، در راهنمای مامور سال ۱۳۷۵ همان صفحه، به جای افراد گم شده، در داخل پرنتر، اسرا و مفقود الاثرها مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

ب) در راهنمای مامور سرشماری سال ۱۳۶۵ ص ۵۴ در مورد وضع اقامت اعضای خانوار آمده است:

"تحت عنوان وضع اقامت شرایط افراد از دو دیدگاه مورد پرسش قرار می‌گیرد:

* اول وضعیت حضور یا عدم حضور افراد در خانوار که در راهنما با کدهای زیر معرفی شده است.

* دوم وجود جابجایی در ارتباط با جنگ تحمیلی، پناهندگی و معاودت است.

در ارتباط با هریک از این دو مورد یک ستون از فرم خانوار اختصاص یافته، که در ستون های ۸ و ۹ به شرح زیر آورده شده است:

☒ ستون ۸ شامل موارد زیر بوده است:

۱. حاضر:

منظور از اعضای حاضر، آن دسته از اعضای خانوارند که در زمان مراجعه مامور در محل اقامت خانوار حضور دارند و یا در محل کار، مدرسه و یا... هستند که بعد از پایان کار روزانه، تعطیل مدرسه و... به محل اقامت خانوار باز می‌گردند.

۲. غایب موقت:

غایبان موقت عبارت اند از:

- افرادی که برای استراحت، گردش، زیارت، دیدار دوستان و بستگان، ماموریت اداری، انجام امور شغلی، بستری شدن در بیمارستان و موارد مشابه، موقتاً خانوار را ترک کرده‌اند و هنگام سرشماری در محل دیگری به سر می‌برند.

- نوزادان و مادران آن‌ها که هنوز در زایشگاه هستند.

- کلیه افراد نیروهای نظامی و انتظامی شامل افسران، درجه داران، پاسداران، سربازان، اعضای بسیج مستضعفین و... که در زمان سرشماری در پادگان‌ها پایگاه‌ها، پاسگاه‌ها و یا در جبهه به سر می‌برند.

۳. اسیر جنگ تحمیلی:

منظور افرادی هستند که در جریان جنگ تحمیلی به اسارت نیروهای عراقی درآمده‌اند، و در حال حاضر در اسارت به سر می‌برند.

۴. مفقودالایر جنگ تحمیلی:

منظوران دسته از اعضای خانوار است که در رابطه با جنگ تحمیلی مفقودالایر شده‌اند و خانوار از سرنوشت آنان هیچ گونه اطلاعی ندارد.

۵. خارج از کشور:

منظور افرادی است که در خارج از کشور به تحصیل یا کار اشتغال دارند.

۶. سایر:

افرادی که در هیچ یک از گروه‌های بالا قرار نمی‌گیرند، سایر منظور می‌شوند. این گونه افراد عبارتند از اشخاصی که در بازداشتگاه‌ها و ندامتگاه‌ها به سر می‌برند. علاوه بر این ممکن است افرادی به عنوان اسیر یا مفقودالایر اعلام شوند که اسارت یا مفقودالایر شدن آنان در ارتباط با جنگ تحمیلی نباشد.

☒ ستون ۹ پرسش نامه خانوار در سال ۱۳۶۵ شامل موارد زیر بوده است:

۱. مهاجر جنگ تحمیلی:

در این سرشماری مهاجر جنگ تحمیلی به کسی اطلاق می‌شود که از آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران حداقل یک جابجایی به دلیل جنگ داشته‌است و در زمان سرشماری در محلی غیر از آبادی یا شهری که به دلیل جنگ آنجا را ترک کرده است، اقامت داشته باشد.

۲. پناهنده:

در این سرشماری، علاوه بر کسانی که به طور رسمی به جمهوری اسلامی ایران پناهنده شده‌اند، افرادی نظیر آوارگان افغانی نیز پناهنده محسوب می‌شوند.

۳. معاود:

به کلیه افرادی که از طرف دولت عراق به ایران رانده شده‌اند، معاود اطلاق می‌شود.

۴. هیچکدام:

کسانی که در هیچ یک از گروه‌های بالا جای نمی‌گیرند، کد هیچکدام می‌گیرند.

در مورد این ستون بر نکات زیر تاکید شده‌است:

* در صورتی که معاود یا پناهنده‌ای، مهاجر جنگ تحمیلی هم باشد، معاود یا پناهنده بودن او در نظر گرفته می‌شود.

* برای افراد اسیر یا مفقودالایر، اعم از این که اسارت یا مفقودالایر شدن آنان در رابطه با جنگ تحمیلی باشد یا نباشد (در ستون ۸ کد ۳ و ۴ یا ۶ گرفته باشند) وضعیت آنان را قبل از اسارت یا مفقودالایر شدن بپرسید و کد مربوط را بنویسید. برای افرادی که در ندامتگاه‌ها یا بازداشتگاه‌ها به سر می‌برند (در ستون ۸ کد ۶ گرفته‌اند) وضعیت آنان را بر اساس آخرین اطلاع خانوار تعیین کنید و کد مربوط را بنویسید.

ج) در مجموعه مدارک سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۵۵ ص ۳۶ در مورد وضع اقامت اعضای خانوار توضیح مختصری به شرح زیر آورده شده‌است:

"برای اعضای حاضر خانوار کد ۱ و برای اعضای که طبق تعریف این راهنما غایب موقت هستند کد ۲ منظور کنید .

غایبان موقت عبارتند از :

- * اعضای از خانوار که برای استراحت ، گردش یا زیارت موقتا خانوار را ترک کرده‌اند و در هنگام سرشماری نزد خانوار خود نیستند .
- * اعضای از خانوار که برای کار یا ماموریتی در داخل کشور موقتا در خانوار نیستند و از غیبت مستمر آنان تا روز سرشماری کمتر از سه ماه می‌گذرد .
- * اعضای از خانوار که به منظور کسب و کار در خارج از کشور هستند و حداقل سالی یکبار به نزد خانوار خود باز می‌گردند.
- * اعضای از خانوار که در هنگام سرشماری در خارج از کشور مشغول تحصیل هستند .
- * اعضای از خانوار که در هنگام سرشماری به علت بیماری در بیمارستان بستری هستند.
- * مادران و نوزادان آنان که هنوز از زایشگاه به خانه برگشته‌اند .
- * اعضای از خانوار که در هنگام سرشماری موقتا غایب هستند ولی علت غیبت آن‌ها برای بقیه اعضای خانوار معلوم نیست .

(چ)وضع اقامت افراد در سرشماری سال ۱۳۴۵ :

در راهنمای مامور سرشماری سال ۱۳۴۵ ص ۱۷۲ در خصوص اعضای خانوار آمده است ، "معمولا اعضای یک خانوار در موقع سرشماری در محل سرشماری اقامت دارند ولی احتمالا ممکن است یک و یا چند نفر از آنان به عللی در موقع سرشماری در خارج از محل سرشماری باشند چون اقامتگاه معمولی این افراد غایب در محل سرشماری می‌باشد و اصولا با خانوار مربوطه هم‌خرج هستند ، لذا باید در محل سرشماری از افراد غایب موقت خانوار نیز سرشماری شود . بنابر این با توجه به تعریف خانوار افراد خانوار شامل افراد حاضر و افراد غایبی می‌شود که عضو این خانوار هستند اما در موقع سرشماری موقتا غایب بوده و در محل سرشماری نمی‌باشند." در صفحه بعدی همین راهنما افراد عضو خانوار که به طور موقت غایب هستند به شرح زیر فهرست شده‌اند:

- * افرادی از خانوار که برای کسب و کار به طور موقت غایب هستند.
- * افرادی از خانوار که برای تحصیل به خارج از کشور رفته‌اند .
- * افرادی از خانوار که برای زیارت یا گردش موقتا خانوار را ترک کرده‌اند .
- * افرادی که برای معالجه و استراحت موقتا خانوار را ترک کرده‌اند .
- * افرادی از خانوار که برای انجام ماموریت دولتی به خارج از محل سکونت رفته‌اند و اقامت‌گاه معمولی دیگری ندارند .
- * افرادی از خانوار که برای انجام ماموریت دولتی ، یا هرگونه امر دیگری به خارج از کشور رفته‌اند .

ح) در راهنمای مامور سال ۱۳۳۵ عبارت مشخصی درخصوص وضع اقامت اعضای خانوار آورده نشده است اما در فصل سوم راهنما ، بند ۲۳ اعضای خانوار را به طور خلاصه معرفی کرده ، همچنین در این قسمت صراحتاً آمده است ، مهمانانی که با خانوار تغذیه‌ی مشترک دارند نیز عضو خانوار هستند.

نتیجه :

در صورتی که فضای پرسشنامه اجازه دهد و به لحاظ هزینه مربوط مشکلی وجود نداشته باشد :

○ می‌توان با چند سوال اضافی پوشش ایرانیان مقیم خارج از کشور را در سرشماری کامل تر کرد.

○ در سرشماری‌های پیشین افرادی که برای کار یا تحصیل در خارج از کشور اقامت داشتند پوشش داده می‌شدند ، اگر چه به نظر می‌رسد بیشتر افراد با همین سوال پوشش داده شوند اما می‌توان مولفه‌های مربوط را بیشتر کرد تا به پوشش کامل‌تری از هم وطنان خارج از کشور دست یابیم (پیشنهاد می‌شود برای این کار از نظرات وزارت خارجه استفاده شود). البته همواره انتظار بازگشت آن‌ها را باید ملاک عمل قرار دهیم ، چون بر اساس روش سرشماری ایران (دژور) جمعیت مورد پرسش ما در سرشماری جمعیت مقیم است و کسانی را که به هر دلیل بدون قصد بازگشت به خارج از کشور رفته‌اند ، شامل نمی‌شود .

○ پیشنهاد می‌شود :

○ اولاً آن دسته از اعضای خانوار که برای کار یا تحصیل در خارج از کشور اقامت دارند و طبق تعریف عضو خانوار به حساب می‌آیند (قصد عزیمت به کشور را دارند) ، با کد های جداگانه پرسیده شوند تا قابل تفکیک باشند .

○ ثانیاً آن دسته از اعضای خانوار که به دلایلی غیر از کار یا تحصیل با قصد عزیمت به کشور در خارج به سر می‌برند ، نیز تحت عنوان (وضع اقامت : سایر) به اعضای خانوار اضافه شوند.

○ اگر در این سرشماری شماره ملی پرسیده شود ، ممکن است تعدادی از شماره ملی های اضافی موجود در فایل ثبت احوال نیز شناسایی شود (کسانی که به دلایلی غیر

از کار یا تحصیل با قصد عزیمت به کشور خارج شده‌اند و در سرشماری های قبلی احتمالاً از قلم افتاده‌اند) .

○ این امر به کامل تر شدن پوشش کمک می‌کند ، بخصوص این که اگر در مورد علت ، زیاد کنکاش نشود احتمال این که خانوار راغب شود افراد بیشتری را اعلام کند بیشتر می‌شود .

○ پیشنهاد می‌شود:

از همسایه‌ها در خصوص علت عدم حضور خانوار همسایه نیز - اگر مامور پس از بررسی کافی مطمئن شد غایب دائم است (در تمام طول سرشماری دسترسی به وی امکان پذیر نیست) - سوال شود . ممکن است کل خانوار همسایه در تمام طول سرشماری غایب موقت بوده و پس از سرشماری به وطن بازگردد .
با توجه به ساختار سنی و جنسی ، اگر مدت زمان ترک کشور را نیز اضافه کنیم ، الگوی سنی و جنسی غایبان موقت مقیم خارج از کشور به دست می‌آید ، همچنین برخی از ویژگی های فردی دیگر مثل وضع و سطح سواد و قابل بررسی خواهد بود .

به عنوان یک مثال عملی جدول مربوط ، از کشور مصر ارائه شده است . (فرم آزمایش سوم سرشماری نفوس و مسکن این کشور ۲۰۱۰) .

سوال های مصر در مورد افراد مقیم خارج از کشور

۱	سوال	بله: ۱	نه: ۲	اگر بله چه تعداد برحسب جنس
۲	آیا کسی از اعضای این خانوار به طور موقت (temporarily) یا هر دلیل دیگر در خارج از کشور زندگی می‌کند	☐		مرد ☐ زن ☐ کل ☐
۳	تعداد اعضای خانوار که در خارج زندگی می‌کنند و کشور محل اقامت آن ها	تعداد <input type="text"/>	کشور	کشور
		تعداد <input type="text"/>	کشور	کشور
		تعداد <input type="text"/>	کشور	کشور
		تعداد <input type="text"/>	کشور	کشور
۴	آیا همسایه‌ای دارید که کلاً در خارج مقیم باشد	تعداد اعضا		کشور

معایب :

- * حجم سوال ها و در نتیجه هزینه سرشماری افزایش می یابد.
- * خانوار هایی وجود دارند که همسایه ها ، هیچ گونه اطلاعی از آن ها ندارند در نتیجه پوشش ایرانیان غایب موقت مقیم خارج از کشور کامل نخواهد بود.

مزایا :

- * افراد بیشتری از هموطن های غایب موقت مقیم خارج را پوشش می دهیم .

منابع

- مرکز آمار ایران، گزارش خلاصه سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۳۵، جلد دوم مشخصات جمعیت و خانوار کشور، آبان ماه ۱۳۴۰
- مرکز آمار ایران، گزارش خلاصه سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۴۵، جلد ۱۶۸، اسفند ماه ۱۳۶۴
- مرکز آمار ایران، مجموعه مدارک سرشماری عمومی نفوس و مسکن ، آبان ماه ۱۳۴۵ جلد اول
- مرکز آمار ایران، مجموعه مدارک سرشماری عمومی نفوس و مسکن ، آبان ماه ۱۳۵۵ جلد اول
- مرکز آمار ایران، راهنمای مامور سرشماری، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۶۵
- مرکز آمار ایران، راهنمای مامور سرشماری، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵
- مرکز آمار ایران، نشریه نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵، شهریور ۱۳۷۶
- گزارش های تهیه شده درخصوص انتخاب روش سرشماری سال ۱۳۸۵
- سرشماری دوفاکتو، سرشماری دوزور و شیوه عمل در جهان و ایران، دکتر محسن سرایی، فصلنامه علمی پژوهشی جمعیت شماره ۱۷، پاییز ۱۳۷۵.
- آشنایی با سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ستاد سرشماری عمومی نفوس و مسکن - نشریه شماره ۱.